

Temat: Technologia informacyjna a prawo

Korzystanie z Internetu, zarówno bierne, np. przeglądanie stron WWW. ściąganie plików jak i czynne, np. tworzenie własnych stron, rejestracja nowych adresów internetowych – wiąże się z wkroczeniem w sferę regulacji prawnych.

Prawo autorskie - zajmuje się ochroną twórczych produktów naszego intelektu, takich jak utwory muzyczne, programy komputerowe, utwory literackie, plastyczne i inne. Prawem autorskim określa się najczęściej ogół praw przysługujących autorowi dzieła, w tym przepisy, które regulują użytkowanie dzieła przez autora i czerpanie z niego korzyści.

Zagadnienia prawa autorskiego w Polsce reguluje ustawa z 4 lutego 1994r o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Prawo autorskie chroni prawa twórców do ich utworów, podobnie jak prawo własności i chroni prawa właścicieli do ich rzeczy. Mówi się potocznie, że np. jakaś piosenka jest czyjąś własnością. Prawnicy określają to własnością intelektualną. Prawo własności dotyczy rzeczy materialnych, tj. samochodu, komputera, domu, natomiast prawo autorskie chroni przedmioty niematerialne; zajmuje się utworami jako dobrami intelektualnymi.

Utwór (dzieło) - dobro niematerialne chronione prawem autorskim, egzystującym w oderwaniu i niezależnie od nośników na których zostało utrwalone tj. przedmiotów materialnych podlegających obrotowi zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego.

Utworem może być:

- wytwór plastyczny, fotograficzny, lutniczy,
- przemysłowe wzornictwo,
- rozplanowanie oraz zabudowa architektoniczna, architektoniczno-urbanistyczna, urbanistyczna,
- wytwory muzyczne,
- wytwory audiowizualne oraz sceniczno plastyczne,
- każde inne wytwory wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi z pośród grupy wytworów literackich, kartograficznych, publicystycznych oraz programów komputerowych.

Dziela, które nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego to:

- akty normatywne lub ich urzędowe projekty,
- urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole,
- opublikowane opisy patentowe lub ochronne,
- proste informacje prasowe.

Zgodnie z polskim prawem autorskim, program komputerowy jest traktowany na równi z utworem muzycznym lub literackim. Prawo autorskie chroni utwory, w tym programy, już od momentu ich ustalenia, co niekoniecznie jest związane z utrwaleniem na jakimś fizycznym nośniku, takim jak kartka papieru czy CD. Nie ma znaczenia, na czym i czy w ogóle jest on zapisany. Wystarczy choćby „napisanie” takiego programu w głowie (sytuacja podobna do ułożenia w głowie wiersza) i „wyrecytowanie” go. Jeżeli z takim programem zapozna się (usłyszy go) choć jedna osoba.

Licencja to umowa, w której autor utworu lub ktoś, kto ma do niego prawa autorskie (np. producent oprogramowania), określa warunki, na jakich pozwala odbiorcy utworu (np. użytkownikowi oprogramowania) z niego korzystać.

Podstawowe rodzaje „darmowych” licencji

Freeware - określenie programu, którego można używać bezpłatnie i bez żadnych ograniczeń. Aplikacje freeware'owe, mimo iż nie nakładają na użytkownika obowiązku rejestracji, mogą być jednak rozpowszechniane wyłącznie w niezmienionej formie. W niektórych programach status Freeware dotyczy tylko użytkowników indywidualnych. W przypadku firm i instytucji obowiązuje najczęściej opłata licencyjna

Public domain - oprogramowanie oddane darmowo na użytek ogółu, jako tzw. dobro publiczne. Dozwolona jest dalsza dystrybucja takich programów bez zgody autora.

Shareware - określenie prawnego statusu, pod jakim dany program jest rozpowszechniany. Autorzy programów shareware'owych udostępniają bezpłatnie swoje dzieła do testów. Każdy przyszedły nabywca, przed podjęciem decyzji o zakupie, może gruntownie sprawdzić w działaniu zazwyczaj w pełni funkcjonalną wersję.

Formy ograniczeń darmowych licencji

1. **Trialware** - o zainstalowaniu jest w pełni sprawny i działają wszystkie jego komponenty, ale tylko przez określoną ilość czasu od dnia jego zainstalowania w systemie (przeciętnie od 15 do 90 dni). Po tym okresie, o ile użytkownik nie wprowadzi zakupionego u producenta specjalnego kodu, program przestaje się uruchamiać i trzeba go odinstalować.
2. **Demo** - program po zainstalowaniu nie ma żadnych ograniczeń czasowych, ale za to Rgl jego funkcji jest niedostępna (nieaktywna), co pomniejsza jego wartość dla użytkownika, aLEDaje ogólny pogląd o jego możliwościach. Zakupienie u producenta kodu rejestracyjnego odblokowuje niedostępne opcje, czyniąc program w pełni użytecznym.
3. Program po zainstalowaniu jest w pełni sprawny i bez ograniczeń czasowych, ale za to ma limit możliwych uruchomień, przeciętnie nie więcej niż 100. Dotyczy to często małych programów użytkowych, poprawiających w różny sposób funkcjonalność systemu operacyjnego.
4. Program po zainstalowaniu nie ma żadnych ograniczeń czasowych, funkcyjnych ani uruchomieniowych, ale za to każdorazowo w czasie startu aplikacji, jak i później w czasie korzystania z niej, samoczynnie wyświetla nachalne komunikaty, przypominające o konieczności rejestracji programu.
5. Program po zainstalowaniu nie ma żadnych ograniczeń czasowych, funkcyjnych ani uruchomieniowych. Autor zwyczajnie licząc na uczciwość użytkownika, oczekuje, że ten dostosuje się do regulaminu i we właściwym czasie zarejestruje program lub usunie go z systemu.

Adware - to programy, za których użytkowanie się nie płaci. Autorzy czerpią zyski z tych programów przez umieszczanie w nich reklam. Większość autorów adware proponuje za niewielką opłatą także wersje bez reklam.

Najczęściej spotykane przestępstwa komputerowe (elektroniczne)

1. Co grozi za włamanie się do cudzego komputera ?

Nieuprawnione wejście do systemu komputerowego jest potocznie określone mianem „hackingu”. W polskim prawie przestępstwo hackingu to tzw. przestępstwo przeciwko informacji i jest traktowane na równi z naruszeniem tajemnicy korespondencji.

Omawiane przestępstwo zostało ujęte w artykule 267, paragraf 1, ustawy Kodeks karny z 6 czerwca 1997 roku (Dz. U. nr 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami).

Czytamy tam: "Kto bez uprawnienia uzyskuje informację dla niego nie przeznaczoną, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do przewodu służącego do przekazywania informacji lub przełamując elektroniczne, magnetyczne albo inne szczególne jej zabezpieczenie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2".

Odpowiedzialności karnej mogą podlegać już przygotowania do samego włamania do systemu komputerowego, jak np. przełamanie zabezpieczeń i nielegalne uzyskanie hasła dostępu, które jest informacją warunkującą nieuprawnione wejście.

Oprócz tego hackingiem jest każdy atak na system komputerowy, jak choćby zamiana oryginalnej treści serwisu WWW na treści własne.

2. Podrzucanie wirusa

Co może grozić za podrzucenie koledze wirusa dla kawału? Jeżeli taki wirus spowoduje zniszczenie, uszkodzenie, usunięcie lub zmianę zapisu istotnej informacji, tzn. np. pokasuje koledze pliki, zniszczy lub uszkodzi dane, to jest to również tzw. przestępstwo przeciwko informacji. W Polsce grozi za nie kara więzienia nawet do trzech lat.

3. Kradzież impulsów telefonicznych

Phreaking – w slangu informatycznym Phreaker to osoba zajmująca się przełamaniem zabezpieczeń sieci telefonicznych, głównie w celu darmowego wykonywania połączeń. W Polsce jeszcze do niedawna bardzo popularnym przykładem Phreakingu było kopiowanie na szeroką skalę pasków magnetycznych w kartach telefonicznych, dzięki czemu Phreakerzy realizowali darmowe połączenia z budek telefonicznych naszego narodowego operatora;

Jest to przestępstwo telekomunikacyjne polegające na „kradzieży” impulsów telefonicznych.

Chodzi m.in. o takie podłączanie się do linii (np. w celu uzyskania telefonicznego połączenia się z Internetem), żeby rachunkiem za tę usługę był obciążona inna osoba.

Za takie przestępstwo grozi kara do 3 lat więzienia.

4. Piractwo komputerowe

Za piractwo komputerowe uważa się bezprawne wykorzystywanie programów komputerowych lub nielegalne ich kopiowanie. Występuje ono pod różnymi postaciami: od udostępniania dyskietek koledze po nieprawidłowe zarządzanie licencjami oprogramowania w dużych sieciach komputerowych. Piractwem jest także nielegalna produkcja dysków CD-

ROM, tzw. kompilacje programów i handlowanie nimi na giełdach, nie mówiąc już o sprzedawaniu CD-ROM-ów z zestawami oprogramowania bez licencji.

Za nielegalne (tj. bez zgody osoby uprawnionej) uzyskanie programu komputerowego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej grozi kara aż do pięciu lat pozbawienia wolności.

5. Kopiowanie programów

W przypadku programów komputerowych wyłączony został tzw. dozwolony użytek prywatny. O ile więc można skopiować od kolegi muzykę (np. z nowo kupionego przez niego legalnego CD na kasetę audio) dla prywatnego użytku domowego, o tyle wykluczone jest „pożyczanie” sobie oryginalnego oprogramowania i jego instalacja na domowym komputerze.

Internet a prawo w praktyce

Ochrona stron WWW

Czy moja strona WWW jest chroniona prawem autorskim? Każda strona WWW, o ile jest wynikiem oryginalnej i indywidualnej pracy twórczej, podlega ochronie prawa autorskiego. Chronione są przede wszystkim oryginalne elementy graficzne, szczególnie topografia, oryginalne teksty, autorskie fotografie, grafika, sekwencji filmowe, muzyka itp.

Czy moja strona internetowa będzie chroniona, gdy jest jeszcze nie ukończona?

Zgodnie z prawem autorskim już od momentu, gdy przynajmniej jedna osoba miała choćby potencjalną tylko możliwość zapoznania się z naszym niedokończonym utworem - jest on chroniony.

Co oznacza ochrona mojej strony WWW przez prawo autorskie

Osoba posiadająca prawa autorskie do strony WWW ma monopol na decydowanie o losie tego utworu, o prawie i sposobie korzystania z niego przez innych. Ma ona wyłączne prawo do eksploatacji utworu w celu osiągnięcia korzyści majątkowych (wynagrodzenia), też często mówiąc o prawach autorskich, używa się terminu „prawa wyłączne”.

Przykłady naruszenia praw autorskich:

Naruszeniem praw autorskich (tzw. osobistych) będzie likwidacja podpisów i udostępnianych (np. w ramach darmowych kolekcji) na stronie WWW, oraz tzw. cyfrowych „znaków wodnych”, np. z logiem (pseudonimem) autora.

Innym rodzajem naruszenia praw autorskich (tym razem chodzi o tzw. prawa majątkowe) jest samowolne wprowadzenie utworu muzycznego do sieci w postaci pliku MP3, bez zgody osoby uprawnionej.

Co grozi za naruszenie praw autorskich do programu, strony WWW itp?

W razie naruszenia praw autorskich, można od osoby, która tego dokonała:

- żądać wykasowania, np. z cudzej strony WWW, „ukradzionych” nam utworów (programów, fotografii, tekstów itp.),
- żądać wydania uzyskanych korzyści albo zapłacenia w podwójnej wysokości stosownego wynagrodzenia, czyli np. podwójnej ceny naszego programu, który ktoś nielegalnie skopiował,

- w razie winy sprawcy, żądać dodatkowo wyrównania wyrządzonej szkody, w tym również wynagrodzenia za moralną krzywdę,
- domagać się w sądzie - na poczet należnego odszkodowania - skonfiskowania przedmiotów - np. komputera, nagrywarki i innego sprzętu, za pomocą którego kopiowano nasze programy.

Korzystanie z cudzych materiałów

Czy mogę swobodnie umieszczać na własnej stronie WWW napotkane w Internecie lub w innych mediach teksty, zdjęcia, ilustracje?

Tak, ale... Jeżeli chcemy wykorzystać na własnej stronie cudzy utwór, należy najpierw dowiedzieć się, do kogo należą prawa autorskie do utworu i następnie skontaktować się z uprawnioną osobą.

Jest wiele serwisów, które udostępniają darmowo różne elementy do wykorzystania na własnych stronach

Niektóre mogą być obwarowane pewnymi warunkami, np.:

- możemy umieścić te elementy na naszej stronie darmowo, ale nie możemy darmowo udostępniać ich innym, bo do tego upoważniony jest tylko udzielający licencji,
- możemy nieodpłatnie wykorzystywać kolekcje ikon lub clipartów, ale z podawaniem i każdym razem źródła, np. strony głównej jego serwisu z darmowymi „gadżetami” graficznymi.

Czy darmowy program mogę bez pytania autora umieścić na swojej stronie (np. w sekcji download), tak żeby inni mogli sobie też ściągnąć ?

Uwarunkowane jest to jaki rodzaj programu zamieszczamy na stronie, programy freeware i public domain można rozpowszechniać (umieszczać na stronie w sekcji download). Jeśli chodzi o inne programy należy zapytać twórców o pozwolenie.

Co nie podlega prawu autorskiemu?

Bez pytania innych o zgodę zawsze możemy zamieszczać na naszych stronach WWW tzw. proste informacje prasowe. Nie są chronione prawem autorskim. Są bowiem jedynie prostymi stwierdzeniami pewnych faktów. Informacje te powstały bowiem bez twórczego wkładu ze strony autora. Powszechnie przyjmuje się, że prostymi informacjami prasowymi są m.in.:

- informacje o wypadkach,
- prognoza pogody,
- kursy walut,
- program radiowy i telewizyjny,
- repertuar kin, teatrów,
- proste ogłoszenia, komunikaty.

Prawu autorskiemu nie podlegają też ustawy i ich urzędowe projekty, a także urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole.